

KLASSEN

REGISSØR LAURENT CANTET
NASJONALITET FRANKRIKE
SPRÅK FRANSK, NORSK TEKST
PRODUKSJONSÅR 2008
SPILLETID 2 T 8 MIN
SENSUR TILLATT FOR ALLE
MANUS FRANCOIS BÉGAUDEAU, LAURENT CANTET, ROBIN CAMPILLO
PRODUKSJON HAUT ET COURT
SKUESPILLERE FRANCOIS BÉGAUDEAU
DISTRIBUSJON ARTHAUS
 FILMSTUDIEARK SKREVET AV CARSTEN OHLMANN

KLASSETRINN 8. - 10. KLASSE, VIDEREGÅENDE, HØYSKOLER
FAG NORSK, FILMKUNNSKAP
EMNER FILM, IDENTITET, SKOLE, UNGDOMSKULTUR

DETTE ER ET FILMSTUDIEARK UTGITT AV FILM&KINO. FOR Å BESTILLE
 BILLETTER TIL FILMEN TA KONTAKT MED DIN NÆRMESTE KINO. DETTE FILM-
 STUDIEARKET KAN LASTES NED FRA FILM&KINOS HJEMMESIDER
WWW.KINO.NO

KLASSEN

Den franske filmen *Entre les Murs* (på norsk *Klassen*) som ble tildelt Gullpalmen i Cannes i 2008, kan lett forlede oss til å tro at vi her har å gjøre med en dokumentarisk filmfortelling. Den ligner nemlig påfallende en tradisjonelt registrerende, observerende og villet objektiv dokumentarfilm. Men det er ikke en dokumentarfilm. Alle medvirkende i filmen spiller definerte roller - om enn med et visst rom for improvisasjon. Filmen *Klassen* er basert på boken *Entre les Murs*, som forfatteren og journalisten Francois Bégaudeau utga i 2006, for å dokumentere sine egne erfaringer etter et år som lærer på en ungdomsskole i Paris, og manus er blitt til i et nært samarbeid mellom Bégaudeau og filmens regissør Laurent Cantet.

I filmen følger vi avgangsklassen gjennom hele deres siste år på ungdomsskolen, med deres fransklærer Francois Marin som spilles av Francois Bégaudeau. Handling i tradisjonell forstand er fraværende. Filmens håndholdte kamera, som er publikums øye, befinner seg i størstedelen av filmen innenfor klasserommets fire vegger. Det følger nøye hva som skjer i interaksjonen i rommet, primært med blikk for relasjonen mellom lærer og elever, men også elevene imellom. Kameraet tar oss også med utenfor klassen og inn på lærerværelset, vi er innom rektors kontor, og likeledes er kameraet deltagende under Francois' foreldre-konsultasjoner, samt diverse lærerrådsmøter. Filmens sterkt dokumentariske preg forsterkes av at lydbildet kun består av det som faktisk fins av reallyd i de enkelte scener og sekvenser.

Filmen egner seg glimrende som utgangspunkt for diskusjoner i tilknytning til den løpende norske pedagogiske debatt om utfordringene til skolen i dagens samfunn. Målgruppen er meget vid: primært er dette en film som bør ses av skoleledere, skolepolitikere, lærerstudenter, lærere og foreldre, men den egner seg også for elever på 8.-10. trinn og i videregående skole.

Filmen er også meget interessant som utgangspunkt for diskusjoner om grensene mellom fiksjon og fakta i film- og fjernsynsfortellinger i dagens mediebilde fra 8.-10. trinn og i videregående skole.

Opgave:

Les Erlend Loes introduksjon til *Klassen* på <http://www.filmweb.no/arthaus/kommer/article167424.ece>

Les intervjuet med Francois Bégaudeau og Laurent Cantet på <http://www.filmpressplus.com/medias/CANTHECL/TheClass-EnglishPressKit.pdf>

KLASSEN ELLER ENTRE LES MURS?

På norsk er filmens tittel blitt til *Klassen*, som ganske riktig dekker det filmen handler om: en ungdomsskoleklasse på Collège Françoise Dolto i Paris' 20. arrondissement. I dette området er en meget stor andel av befolkningen, og således også skoleelevene, fremmedspråklige. På engelsk er filmen lansert under tittelen *The Class*. Men originaltittelen *Entre les Murs* rommer et annet aspekt med sin betydning 'mellom veggene' eller 'mellom murene', og det ligger ikke så fjernt å antyde at nettopp denne fengselsmetaforen gir en tolkningsramme for å forstå filmens grunnleggende premisser, som ligger i at noen er stengt inne, eller kanskje stengt ute, fra det omliggende samfunn. Om man nå vil trekke metaforen til det ytterste, kan man si fra livet. Og dette er hva det handler om: en gruppe unge mennesker med vidt forskjellig etnisk og kulturell bakgrunn i storbyens lavsosiale kontekst, som er blitt plassert sammen i et fellesskap i klassen, mer eller mindre frivillig. Tittelen *Entre les Murs* antyder den store utfordringen som lærerne og skolen står overfor: å møte disse unge menneskene og ruste dem til å bli kompetente til å kunne klare seg i samfunnet. Fengselsmetaforen antydes på bildesiden i filmen: Gjentagende ganger ser vi elevene i friminuttet ute i gården - bildene er oftest tatt i fugleperspektiv, og vi ser ned i - ja, luftegården - ikke ulikt et fengsel.

Opgave:

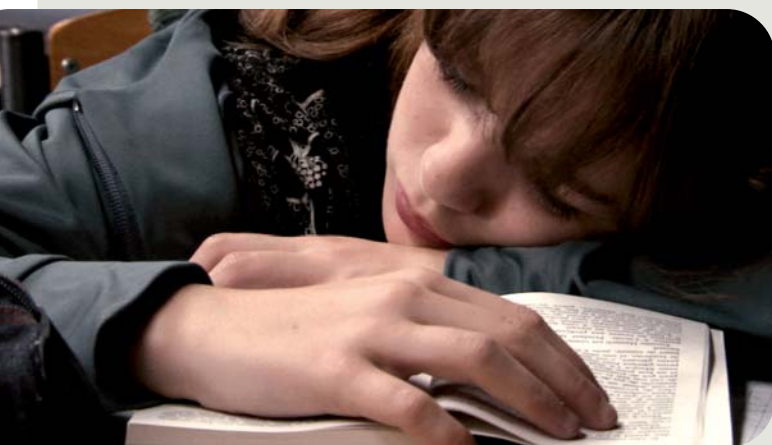
Drøft hvordan tittelen *Entre les Murs* kan ha betydning for tolkningen av filmen sammenliknet med tittelen *Klassen*.

I et intervju i Aftenposten 21.12.08 med Erik Bjørn-skau uttaler regissøren Laurent Cantet:

"Filmen handler om skoleungdom fra flerkulturelle miljøer i Paris, og mindre om det er krise eller ikke i skolen. Den viser først og fremst den virkelig vanskelige og sammensatte konfrontasjonen mellom lærer og 13-14 år gamle elever, hele tiden denne vekslingen mellom tillit og mistro. Og den viser at alt som skjer, likevel kan trekkes inn i opplæringen, danne basis for noe positivt for disse elevene."

Filmens tema er ikke nytt, men har vært behandlet i utallige filmfortellinger.

Drøft følgende velkjente tekst fra Pink Floyds *The Wall* (1982), som har blitt stående som en moderne klassiker, og i hvilken grad ledemotivet kan ses i relasjon til tittelen *Klassen*. Selv om det naturligvis er milevidt mellom *The Wall* og *Klassen*, er det likevel grunn til å drøfte om ikke det er samme bakomliggende bilde som tegner seg med mur-metaforen: Er skolen i stand til å skape den sammenheng mellom elevenes liv og behov ute i samfunnet, og det liv som foregår i skolen; lar det seg gjøre å bryte muren ned? Er der noe i *Klassen* som kan peke på overskridende muligheter for skolen?

We don't need no education
 We don't need no thought control
 No dark sarcasm in the classroom
 Teachers leave them kids alone
 Hey! Teachers! Leave them kids alone!
 All in all it's just another brick in the wall.

Oppgave:

Drøft hvorfor lesningen av *Anne Franks dagbok* ikke synes å engasjere elevene?

Drøft hva prosjektet med selvportretter kan bety for elevene.

Drøft Esmeraldas forhold til Platons *Staten*: Er det realistisk at hun har lest boken? Hvordan kan man se hennes sammendrag av innholdet i relasjon til filmens tematikk - er det regissøren som gir uttrykk for sitt synspunkt gjennom henne?

Drøft dette i relasjon til det som en av jentene i klassen sier til Francois til sist i filmen, når alle har forlatt klasserommet: at hun ikke har lært noe og ikke har forstått noe!

Drøft hvorvidt beskrivelsen av forholdet mellom elever og lærere kan ha gyldighet også i den norske skolen, eller om det er avgjørende forskjeller?

BLACKBOARD JUNGLE OG ANDRE FORTELINGER OM SKOLE

Det fins utallige eksempler på filmfortellinger som i deres respektive tidssammenheng setter fokus på denne problemstillingen, ofte helt på det etablerte samfunns premisser, hvor løsningen er å bli integrert i the establishment. Et eksempel på dette er *Blackboard Jungle* fra 1955, med en ganske ung Sidney Poitier i en av hovedrollene, og Bill Haleys berømte klassiker *Rock Around the Clock* som musikalsk ledetema. I 1950-årene begynte forestillingen om 'ungdom' og en særlig ungdomstid å få betydning, og ungdomskulturen trengte inn i det etablerte samfunn med nye verdier i oppgjøret med det konvensjonelle - i bred forstand - og ikke minst som et oppgjør mot den trangsynte moral. Det var i begynnelsen av 50-årene at ungdomstiden som periode endret karakter. Rockemusikk og helt nye verdier som avviste og fortrengte de etablerte, skapte furore. I det etablerte samfunn opplevdes det som om ungdommen beveget seg ut i farlig terreng, hvor moralsk fordervelse, kriminalitet og vold kunne føre hele samfunnet mot avgrunnen hvis man ikke ropte varsko i tide. Det var den farlige ungdomstid som ble tematisert. *Blackboard Jungle*, som meget betegnende fikk den norske tittel *Vend dem ikke ryggen*, handler om en lærer på en skole i asfaltjungelen i storbyen, med verstinger til elever. Han prøver å få temmet dem, og til å forstå at utdanning og dannelse er avgjørende hvis man vil klare seg i livet. I denne filmen er budskapet tydelig at de unge må vekk fra den

kriminelle løpebane og innse at det borgerlige liv er den beste vei til et meningsfullt liv: Filmen er ideologisk bekreftende for samfunnet, og det handler om å få de rotløse, unge sjeler til å forstå at de må ta ansvar for eget liv og vende kriminaliteten ryggen.

Denne handlingen finner vi også i mange filmer senere, for eksempel i *Dangerous Minds* fra 1995, med Michelle Pfeiffer i den ledende rollen. Hun spiller læreren som får ansvaret for en klasse ungdomsskoleelever som også er barn av storbyjungelen, nå med et klart multikulturelt perspektiv, hvor gjengoppgjør og spørsmål om respekt er en del av hverdagen. Fremtiden mangler perspektiver, den fremstår trøstesløs, preget av likegyldighet og derfor handler det om å leve i øyeblikkets opplevelse. For elevene er skolen ikke annet enn et sted å være. Filmen tar klart de unges parti på en annen måte enn i *Blackboard Jungle*. Budskapet er at det er samfunnet som er vanskelig og at ungdommen må forstå betydningen av å ta ansvar for sine egne liv. Det handler om å vende apatien og likegyldigheten ryggen: Valget er utdanning på egne premisser. Filmens budskap har ikke samme rungende ideologiske bekreftelse av samfunnet, men stiller seg solidarisk med ungdommen i deres ingenmannsland, og i det multikulturelle samfunn.

Som et nyere norsk eksempel, fremstår Margaret Olins *Ungdommens råskap* (2004) som en banebrytende film som tematisk sett handler om det samme, og igjen med en avgangsklasse i ungdomsskolen. Elevene i *Ungdommens råskap* er verstingene på Hauketo i Oslo, et multikulturelt miljø med rotløs ungdom som ikke blir møtt av samfunnet. Filmen er i sitt uttrykk en dokumentarfilm som nyskapende prøver krefter med begrepet **documentar**. Også her følger vi på samme måte som i *Klassen* en klasse gjennom siste året på ungdomsskolen. Det sentrale fokus i Margaret Olins film er hvordan elevene blir oversett, og slett ikke for-

stått. Lærernes verden - og dermed samfunnets verden - på den ene side og elevenes verden på den andre er to atskilte univers hvor man begge steder er som marsboere for hverandre. Filmen tar klart parti for de unge, og viser gjennom sin dokumentariske tilgang hvilket fantastisk potensiale som ligger i disse elevene, og hvordan de tross alt løfter seg opp og beviser at de også kan etter samfunnets målestokk: De ender med gode karakterer.

Oppgave:

Se om begrepet dokumentar på <http://www.producentforeningen.no/nyheter/nyhet.html?id=452>

Drøft likheter og forskjeller i tema og filmatisk uttrykk mellom *Klassen* og *Ungdommens råskap*.

Et annet nordisk eksempel er den svenske dokumentarfilmen som bl.a. vant Eurodok 2007: *Vikaren (Vikarien)* fra 2006.

"Om den unge lærervikaren Max og hans flerkulturelle klasse i en skole ved en av Stockholms forsteder. Max er en ung og idealistisk lærervikar på en skole ved en av Stockholms forsteder. Han synes det er vanskelig å undervise en klasse med flerkulturell bakgrunn, og finner ikke særlig støtte i lærerkollegiet på skolen. Max sin løsning blir å oppsøke elevene på hjemmebane for å finne andre pedagogiske løsninger.

Denne dokumentarfilmen gir et godt innblikk i utfordringene med integrering i skolen, hvor mange av elevene lever med to kulturer. Til sammen er denne filmen blitt et humanistisk, hjertevarmt og klokt dokument fra en ung lærervikars arbeid, i kamp med lite ressurser og i et stort kaos uten sikkerhetsnett. Filmen vant prisen for beste svenske dokumentarfilm 2007 og Eurodok 2007." <http://www.nfi.no/filmbutikken/tittel.html?id=14558>

Denne filmen viser også hvordan det går an å få de unge til å løfte seg og få muligheter - ikke på den tradisjonelle måten fra kateteret, men ved menneskelig forståelse. Det som er antagonisten i *Vikaren* er offentlige nedskjæringer og en inhuman flyktningepolitikk.

FIKSJON ELLER FAKTA?

Filmen *Klassen* er en fiksjonsfilm - en oppdiktet historie - men med et grunnleggende premiss om å formidle et så autentisk inntrykk som mulig. Det finnes ingen profesjonelle skuespillere i filmen, alle er amatører: Lærerne spiller seg selv og i de roller som de har i den virkelige verden, og elevene spiller elever.

FAKSJON: DRAMADOK ELLER DOKUDRAMA

I løpet av det seneste tiåret har grensene mellom tradisjonelle fiksjons- og dokumentar- eller faktafortellinger langsomt gått i oppløsning. Når vi setter oss foran fjernsynets nyhetssendinger, opplever vi ofte både iscenesettelse og dramaturgisk tilrettelagte forløp. I rene dokumentarprogrammer har man rekonstruert begivenhetsforløp for å synliggjøre og illustrere - fange seerens oppmerksomhet og involvere følelsene. Denne type fortelling pleier man gjerne å beskrive med begrepet dokudrama: altså en autentisk historie som fortelles i en tradisjonell fiksjonsform.

På den annen side av skalaen har vi det man pleier å benevne med begrepet dramadokumentarisme eller dramadok. Denne type fortelling benytter seg av et fortellerspråk som vi kjenner fra tradisjonelle faktafortellinger med håndholdt kamera, uskarpe og kornete bilder, dårlige lysforhold: en fiksjonshistorie som fortelles i en dokumentarisk form. Filmen *The Blair Witch Project* fra 1999, utnyttet som en av de første filmene dette til fulle i lanseringen. Den bygger på historien om tre filmstudenter som forsvant i skogen i Maryland mens de holdt på å lage en dokumentarfilm, og filmen foregir å være den filmen man fant i skogen et år senere. Filmen ble en kultfilm, for alt virket helt autentisk, men hele konseptet var selvfølgelig ikke annet enn en bløff: Det var en fiksjonsfilm som utga seg for å være en dokumentar.

DEN BEARBEIDDEDE VIRKELIGHET: AUTENSITET OG SPENNING

Når man i spillefilmer ser forsøk på å skape en illusjon av virkelighet, er det for å gi den oppdiktede historien autensitet og troverdighet. Man ønsker å peke på at dette ikke bare er dikt og forbannet løgn, men virkeligheten selv. Når man på den annen side ser at fjernsynets nyhetssendinger og tradisjonelle faktaprogrammer i stadig større grad benytter seg av fiksjonens fortellinger, er poenget ofte å fange oppmerksomhet hos et kresent publikum som er vant til gode historier, og som kanskje i høyere grad lar seg gripe av en dramaturgisk tilrettelagt og underholdende fortelling med rekonstruksjoner og iscenesettelse, fremfor den knappe, nøkterne, faktaorienterte fortellingen. Det kan være vanskelig å skjelve mellom de mange variantene av henholdsvis dramadok og dokudrama. Med et felles samlende begrep kan man kalle de to formene for faksjon: altså en sammensmelting av begrepene fiksjon og fakta.

Faktafortellingen henter sitt stoff fra virkeligheten, bygger på kjensgjerninger, og anvender autentiske personer og miljøer. Fortellerinstansen er underlagt begivenhetenes gang som beveger historien frem mot et ukjent mål. Fortellingen er nøktern, nøytral, registrende og pålitelig. Det er ikke uvanlig at bildene er ristende og uskarpe, at man ser både mikrofon og annet utstyr, og at det ikke er manipulert med lyd og bilde.

Fiksjonsfortellingen, derimot, henter sitt materiale fra fantasien og er ren diktning. Fiksjonsfortellinger bruker skuespillere og konstruerte miljøer, regissøren har full kontroll over oppbygningen av historien, og leder den gjennom det dramaturgiske forløpet mot et bestemt mål og en slutt. Her kan det fritt manipuleres på både bilde- og lydside. I tradisjonell fiksjonsfilm er det ikke akseptabelt å ha henvisning til at dette er en filmfortelling: å se mikrofonen eller skyggen fra kameramannen er en feil. Hitchcock beskriver målet med denne måten å fortelle på som 'suspension of disbelief'!

Oppgave:

Drøft hvorvidt *Klassen* kan sies å være et dokudrama eller en dramadok?

SKUESPILL

Alle de medvirkende i filmen *Klassen* spiller en rolle etter manuskript; De unge er elever på Dolto og lærerne er lærere på Dolto. Elevene i to av skolens klasser fikk lov til å være med, og det var i alt 50 elever med i begynnelsen. Men under workshop-arbeidet, som ble arrangert en gang i uken fra november 2006 og ut resten av skoleåret, falt halvdelen fra, og man endte med de 24 som utgjør klassen i filmen. Alle disse var så med i løpet av de fem ukene i sommerferien opptakene til filmen ble gjort. Filmen er ikke en dokumentar- eller realityproduksjon, ettersom alle har en rolle, og må følge et manus. Men det var rom for tilpasninger og improvisasjoner. Karakterene i filmen opptrer i flere tilfeller under en annen identitet enn i deres eget liv. Når det gjelder dramaturgien, er den ganske bevisst lagt opp. I intervjuet sier Cantet et sted:

"We did not want our narrative thread to be obvious immediately. We wanted the characters to develop progressively without really seeing them coming. The film is firstly a story of life in a classroom, the life of a classroom: a community of 25 people who did not choose one another, but who have been called upon to be together and work together between four walls for an entire year. Souleymane is first seen as merely another student of this classroom, equal to the others. After an hour of chronicle, a story takes shape and he is the center of it. Only in retrospect do we realize that everything was already in place before."

Oppgave:

Lag en oversikt over filmens enkelte sekvenser og se om du kan relatere den til den tradisjonelle dramaturgiske modellen for en filmfortelling, med anslag, presentasjon, fordypning, konfliktopptrapping, klimaks og avtoning.

Gå inn på <http://www.dogme95.dk/menu/menuset.htm>

og gå nøye gjennom alle de ti *dogmer* som Lars von Trier og Thomas Winterberg setter opp i *The Vow of Chastity* fra 1995. Drøft på denne bakgrunn om man kan si at *Klassen* er en dogmefilm. Sammenlign også med reglene for dokumentar: <http://www.produsentforeningen.no/nyheter/nyhet.html?id=452>

Til sist et sitat fra intervjuet med Laurent Cantet i Aftenposten 21.12.08, ved Erik Bjørnskau:

"Cantet, som har laget fem spillefilmer før, flere kritikerroste, tror ikke han har gjort noe radikalt annerledes her.

- Jeg har alltid ønsket å vise dagens virkelighet. Her gjenskaper vi veldig presist livet i et klasseværelse. En av hovedhandlingene i beskrivelsen av den urolige klassen av 14-15 åringer, der de færreste er etnisk, hvite franske, er om Souleymane på bakerste benk, hans innelukke og avvisende holdning, hans sårbarhet og stolthet. Disse episodene der han er involvert, og som fører til at han blir utvist, var allerede filmmanus før *Klassen* ble planlagt. Også flere av de andre elevenes verbale kriger med læreren er hendelser med rot i virkeligheten, som den såre og deprimerende samtalen mellom en av de stille, anonyme elevene og læreren på slutten av filmen. Den afrikanskættede jenta forteller at hun ikke har skjønnet noe av det klassen har holdt på med gjennom hele skoleåret. Det var heller ikke improvisert, forteller Cantet.

- Her ønsket vi å vise at skolen lett utvikler seg til et sted som ekskluderer disse ungdommene. Men som derfor får oss til å spørre: Hva vil vi egentlig med skolen i Frankrike i dag?"

Avsnittet om Faksjon er hentet fra Carsten Ohlmans filmstudieark til filmen *In this world* (2002).

<http://www.nfi.no/barnunge/filmstudieark/film.html?id=348>

